

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/3 2021 s. 1246-1270, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

SURİYE ŞAM MİLLİ MÜZESİNDEKİ TÜRK İSLAM DÖNEMİNE AİT ESERLERDEN ÖRNEKLER

Razan AYKAÇ*

Geliş Tarihi: Mart, 2021

Kabul Tarihi: Haziran, 2021

Öz

Şam Ulusal Müze, Suriye'deki en eski kültürel miras kurumudur. Müzede; Mari, Ebla, Ugarit gibi önemli arkeolojik alanlardan çıkarılan buluntular, çivi yazılı tabletler, Dura-Europos Sinagogu, Roma Dönemi mozaikleri, Palmyra'dan getirilen eserler, tekstiller, Kasr-el Hayır-el Garbi freskleri, seramik, cam, maden, ahşap, taş, yazma eserler ile XVIII. yüzyıla ait geleneksel Şam evi örneği, Suriye - Arap dünyası ve diğer ülkelerden sanatçıların çağdaş eserleri yer almaktadır. Müzenin bahçesinde taş eserler sergilenmektedir. Bunlar antik dönemden Osmanlı'nın sonuna kadarki döneme ait mimari plastikler, kitabeler ve steller gibi eserleri kapsamaktadır. Özellikle Eyyubi ve Memluklu Dönemleri'ne ait taş vakfiye ve yapı kitabeleri sergilenmektedir.

Bu makalede Şam Ulusal Müzede sergilenen eserlerden Şam Ulusal Müze Giriş Cephesi, Kasr'ül- Hayri'l- Garbi' nin Fresk Parçası, Seramik Kap Kacaklar, Sultan Dukak B. Tutuş Türbesi'nden Ahşap Maksure Parçası, Bahti Hatun'un Ahşap Sandukası, Saray Küpü, Rakka (Atlı) Süvarisi, Seramik Kandil-Figürinler, Hayvan Mücadele Sahnesi Kabartması, Halid Bin Velid Türbesindeki Sultan Baybars'ın Anı Kitabesi, Sultan El-Melik En- Nâsır'ın Mezar Taşı, Bakır Tas, Matara, Pusula (Kıble Yönlü) Tabak, Lala Mustafa Paşa Camisi'nin Çeşmesi ve Lala Mustafa Paşa Camii Çini Pencere Alınlığı olmak üzere Emevi, Abbasi Selçuklu, Eyyubi, Memluklu ve Osmanlı Dönemi'ne ait sergide olan eserlerden örnekler incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Suriye, Şam, müze, seramik, Selçuklu, Osmanlı.

EXAMPLES OF ARTIFACTS FROM THE TURKISH-ISLAMIC PERIOD IN THE SYRIAN DAMASCUS NATIONAL MUSEUM

Abstract

Damascus National Museum is the oldest cultural heritage institution in Syria. In the museum; Finds from important archaeological sites such as Mari, Ebla, Ugarit, cuneiform tablets, Dura-Europos Synagogue, Roman period mosaics, artifacts from Palmyra, textiles, Kasr-al Khayr-el Garbi frescoes, ceramics, glass, metal, wood, stone, manuscripts and traditional Damascus house example belonging to XVIII. Century, contemporary works of artists from Syria - Arab world and other countries are exist. Stone works are exhibited in the garden of the museum. These include works such as architectural plastics, inscriptions and steles from the ancient period to the end

* Dr. Öğr. Üyesi; İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Temel Sanat Eğitimi Bölümü, razan.aykac@ikc.edu.tr

of the Ottoman period. Especially, stone foundation and building inscriptions belonging to the Ayyubi and Mamluk periods are exhibited.

In this article; Among the works exhibited in Damascus National Museum, Damascus National Museum Entrance Front, Kasr'al-Khayri'l-Garbi's Fresk Piece, Ceramic Pots and Pans, Wooden Maxure Piece from Sultan Dukak B. Tutuş Tomb, Wooden Chest of Bahti Hatun, Palace Cube, Raqqa (Horsed) Cavalry, Ceramic Lamp-Figurines, Animal Fighting Scene Relief, Memorial Inscription of Sultan Baybars in Halid Bin Velid Tomb, Tomb Stone of Sultan El-Melik En- Nâsir, Copper Bowl, Water Bottle, Compass (with Qibla Direction) Plate, Fountain of Lala Mustafa Pasha Mosque and Tile Window Pediment of Lala Mustafa Pasha Mosque, examples of works belonging to the Umayyad, Abbasi Seljuk, Ayyubi, Mamluk and Ottoman periods were examined.

Keywords: Syria, Damascus, museum, ceramic, Seljuks, Ottoman.

Giriş

Suriye stratejik konumu ve iklimi nedeniyle ilk çağdan itibaren medeniyet tarihinde önemini korumuştur. Özellikle Palmyra, Afemia, Halep, Şam, Hama, Hums, Busra, Lazkiye ve Tartus önemli şehirlerdir. Başkent Şam, Damascus veya Dimeşk adlarıyla M.Ö. XV. yüzyıldan itibaren değişik kültürlerin önemli bir yerleşim alanı olmuştur. Aramiler ve Emevilerin başkenti; Roma ve Bizans'ın doğudaki sınır kalesi; Selçuklu, Eyyûbi ve Memlûklerin ticaret merkezidir. Osmanlı zamanında ise Şam-ı Şerif olarak değer kazanmıştır (Uluçam, 2009, s. 559-565). Tarihin her döneminde önemli kültür merkezi olan Suriye, dünya tarihi açısından sanatın ve mimarinin en güzel eserlerini barındırmaktadır. Bölgede yapılan kazı ve araştırmalarda çıkan eserler başta olmak üzere pek çok sanat eserleri 2011 tarihi öncesinde -Suriye iç savaşı başlamadan- müzelerde korunmaktaydı.

Suriye'de küçüklü büyüklü pek çok müze bulunmaktadır. Suriye'nin en büyük müzesi olan ve her bölgeden pek çok eserin bulunduğu Şam Ulusal Müzesi; Tarihî Dimeşk Evi olarak düzenlenen ve içinde bakır, çam, ahşap çini eserleri barındıran Sami Evi; Hat Müzesi olarak hizmet veren Şam Çakmakiye Müzesi; Tıp ve Bilim Müzesi olan Şam Nuriye Bimaristanı; Halk Gelenekleri Müzesi olan Şam El Azm Sarayı Suriye'nin kültür hazinelerini barındırmaktaydı. Burada Şam Ulusal Müzesinde 2011 savaş öncesi inceleme imkânı bulduğumuz eserler yer almaktadır.

1. Şam Ulusal Müzesi

1919'da Kral Faysal Dönemi'nde Suriye Millî Eğitim Bakanlığının gözetimi altında Medrese al Adiliyah'da açılmıştır. Suriye tarihinin tamamını kapsayan müze, ülkenin ulusal ve en büyük müzesi olup önemli arkeolojik alanlar Mari, Ebla, Ugaritten çeşitli önemli eserleri barındırmaktadır. 1936'da Emevi sarayı Kasrû'l- Hayri'l- Garbi keşfinden sonra, sarayın cephe süslemeleri ve bulgularının Şam Ulusal Müzesi'ne taşınmasına karar verilmiş ve Şam Süleymaniye Külliyesi'nin yanına yeni müze binası kurulmuştur (Aykaç, 2018, s. 448-459).

Foto 1: Şam Ulusal Müzesi'nden bir görüntü

Foto 2: Müzenin girişinden bir görüntü

Kasrü'l- Hayri'l - Garbi Sarayı'nın ön cephesi, çok sıkı ve teknik çalışmaların sonunda, müzenin ana girişi olarak tasarlanmış ve aynı biçimde yeniden inşa edilmiştir. Yan salonlar ve ikinci kat, bu Erken İslam Sarayı'nın en önemli sanatsal bulguları için ayrılmıştır. Serginin

tamamlanması birkaç yıl sürmüş ve resmi açılış 1950'de yapılmıştır. 1953'te antik dönem eserler, İslami Dönem, çağdaş Suriye sanatı ve geçici sergiler için üç katlı bir kanat eklenmiştir. En son İslami Dönem için üç adet salon, bir konferans salonu ve bir kütüphane ilave edilmiştir. Konferans salonu XIX. yüzyıl geç dönem süsleme sanatının başyapıtı olarak kakma tekniğiyle döşenmiştir ve açılışı 1963'te gerçekleşmiştir. 1974'te Paleolitik Dönem'e ait ilaveler yapılmıştır. Son olarak 2004 yılında düzenlenen sergi kanadı kalıcı bir Neolitik eserler koleksiyonuna dönüştürülmüştür. 2011 yılında başlayan iç savaşın ardından müze 2012 yılında kapılarını kapatmış, yaklaşık 300.000 eserin olduğu müze güvenlik amacıyla boşaltılmıştır. Müzenin bir bölümü 2018 yılında yeniden ziyarete açılmıştır.

2. Emevi Dönemi

2.1. Şam Ulusal Müze Giriş Cephesi – Alçı Bezemeler

Foto 3: Müzenin maketinin bir görüntüsü

1936'da Kasrü'l- Hayri'l-Garbi'nin keşfinden sonra sarayın cephe süslemeleri Şam Ulusal Müzesi'nin giriş cephesine taşınmıştır. Saray, Hişam bin Abdulmelik tarafından 109 / 727 yılında yaptırılmıştır (Aykaç, 2018, s. 448-459; Yetkin, 1965, 22-23; Rice, 1993, 131; Grabar, 1988, 107-144; Berchem, 1920-1923, s 57 vd; Hillenbrand, 2005, 11-40). Yapı Şam-Palmyra yolu üzerinde eski ticaret yolu kavşağında bulunmaktadır. 71x73 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlı bir binadır ve bu bina han, hamam, bahçeden oluşmaktadır. Kasrın etrafı 2 m yüksekliğine kadar taş, üst kısmı tuğladan kalın bir surla çevrilidir. Sarayda mozaik, alçı üzerine işlenmiş dekorlar, kaplamalar yoğun olarak kullanılmıştır.

Müzenin giriş cephesini oluşturan sarayın giriş cephesi anıtsal bir tak kapı anlayışıyla düzenlenmiştir. Giriş cephesi beş metre genişliğinde frizlerle süslenmiştir. Değişik bir üslup arz eden bu friz, cephede her kulenin üzerine gelecek şekilde diğer dikdörtgen pano ile kesilmiş olup birinde halife Hişam bin Abdulmelik'in heykeli görülmektedir. Ortada dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış ve üzerinde yuvarlak kemer alınlıklı bir kapı, iki yanda dışa taşıntılı yarım daire planlı birer burçla tahkim edilen anıtsal giriş bölümünü oluşturmaktadır. Girişin iki yanındaki burçlarda zeminden 2 m yükseklikten itibaren giriş cephesi anıtsal alçı şebekelerle süslenmiş ve cephe dört bölüm halinde tasarlanmıştır. Birinci bölüm; panolar içerisinde üç dilimli kemer, eş kenar dörtgen ve altıgenlerin üzeri akantus yapraklarının da olduğu bitkisel süslemelerle doldurulmuştur. İkinci bölüm ortada yuvarlak kemerli nişler yanlarda ise kare eşkenar dörtgen ve daire biçimdeki panolar üzeri akantus ve bitki motifleriyle bezelidir. Üçüncü bölüm; ortada ikili

pencere, yanlarda üçgen alınlıklı nişler ve yanlarda korint başlıklı sütunlarla cephe hareketlendirilmiştir. Kemerlerin arasında antik dönemde özellikle Palmyra kentinde görülen, kadın heykelleri yer almaktadır. Dördüncü bölüm; ortada ikili yuvarlak kemerli şerit, yanlarda madalyonlar içinde akantus ve bitkisel süslemeler ile betimlenmiştir. En üst kısım üçgen şeklindeki dendanlarla sonlanmaktadır.

Foto 4: Müzenin girişinde bulunan burçtan bir görüntü

Müze içinde yine bu saraydan getirilen geometrik süslemeli pencere şebekeleri, panolar bulunmaktadır. Bu panolar sarayın içindeki bölümleri süslemekte olup farklı ebat ve biçimde oluşturulmuştur.

Foto 5: Müzedeki panoların görüntüsü

Foto 6: Müzedeki pencereden bir görüntü

2.2. Kasr 'l-Hayri'l-Garbi'nin Fresk Parçası

Foto 7: Kasr 'l- Hayri'l- Garbi'nin Fresk Parçası

Kasr 'l-Hayri'l- Garbi sarayının kazısında çıkarılan fresk müzeye getirilmiştir (Aykaç, 2018, s. 448-459). Panoda diz okm ř bir kadımla, bir erkek gurubu görülmektedir.   tablo halinde olan fresk; iki müzisyen, geyik avlayan süvari, yakalanmış yabani hayvanlardan oluşmaktadır. Fresk kahverengi zemin üzerine kırmızı ve siyah renklerden oluşmaktadır ve etrafı eşkenar dörtgen süslemeli bordürle çevrilidir.

3. Abbasi Dönemi

3.1. Seramik Kavanoz

Foto 8: Seramik kavanozun bulunduğu yerin genel bir görüntüsü

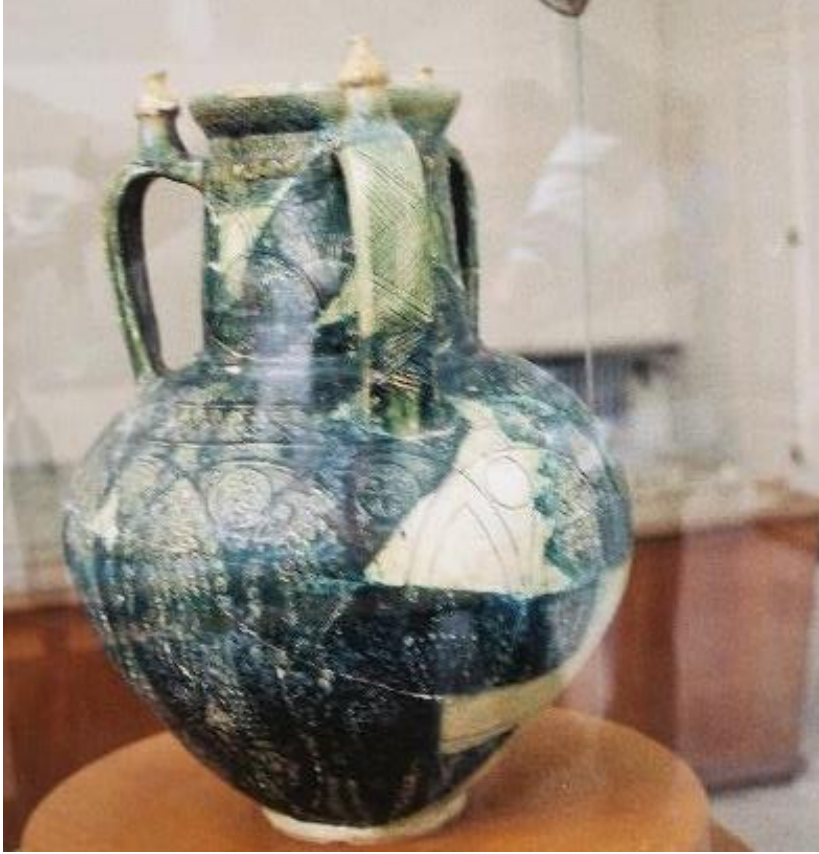

Foto 9: Seramik kabın yakından bir görüntüsü

VIII. yüzyıl Abbasi Dönemi'ne ait seramik kab; beyaz hamurlu, yükseklik 43,6 cm, çapı 34,3 cm olup tek renk yeşil sırlıdır. Kap halka kaideli, basık küresel gövdeli, uzun silindirik boyunlu ve hafif dışa taşkın yuvarlak ağızlıdır. Boyundan gövdeye bağlanan üç kulpludur ve kulpların üzeri fildişi sarısı renkte sırlıdır. Minimal kavanoz kapağına benzer bir tepelikle sonlanmaktadır. Kalıp tekniğinde yapılan kabın yüzeyi, kazıma tekniğiyle iç içe geçmiş daireler ve stilize bitkisel ve geometrik motifler içeren madalyonlar dâhil olmak üzere ustaca tezyin edilmiştir. Boynun dibinde, erken dönem kufi hatla Arapça yazı kuşağı vardır; “Sağlık ve rahatlama için içiniz ve bu tatlı su için Allaha şükürler olsun. Bu, Basra'da Yahya bin Umayya tarafından cömert ve iyi olan Hira hükümdarı için yapıldı” yazılıdır.

3.2. Seramik Kap Kacaklar

Vitrinde IX-XI. yüzyıla ait sıraltı, minai tekniklerinde yapılmış, sgraffito (kazıma) bezemeli İslami Dönem'e ait çeşitli eserler sergilenmektedir.

Sol üstte yüzeyi pürüzsüz, kenarından ortaya doğru dört yönden akan yeşil renkte sırlı Abbasi Dönemi'ne ait tabağın merkezinde üç satır kufi hatlı yazı yer almaktadır. İlk satır “tarafından yapıldığı...”, ikinci satırda okunabilen “Muhammad”, üçüncü satır “mutlu yiyin” ifadeleri yer almaktadır. Bu tabağın altında Abbasi Dönemi'ne ait zarif seramik kâsenin sığ şekli ve porselenin beyazlığı Müslüman zanaatkarların Çin seramiklerine olan hayranlığını göstermektedir ve bunlar Çin etkisinde yapılmış porselenlerin ilk örneklerindedir.

Foto 10: Müzedeki porselenlerden bir görüntü

4. Selçuklu (Suriye Selçukluları – Zengi) Dönemi

4.1. Sultan Dukak B. Tutuş Türbesi'nden Ahşap Maksure Parçası

Suriye Selçuklularının kurucusu ve ilk hükümdarı olan Sultan Dukak b. Tutuş'un Türbesi'nden (1104) getirilen iki kanatlı ahşap paneldir. Türbenin içindeki ahşap maksureden iki parça müzeye getirilmiştir. Panoda, Sultan Tutuş'un yakın arkadaşı Muhammed bin el-Hasan bin el-Ali tarafından 1104 yılında yaptırıldığı yazılıdır. Panelin iki tarafında çiçekli kufi hatla hakkedilmiş; Maide Suresi 55 ve 56 ayetlerde “*Sizin veliniz ancak Allah'tır, Peygamberidir, bir de Allah'ın emrine boyun eğerek namazı dost doğru kılan, zekât veren müminlerdir. Kim Allah'ı, peygamberini ve iman edenleri veli edinirse bilsin ki Allahtan yana olanlar mutlaka galip gelecektir*” ve Âl-i İmran Suresi 18-19 ayetlerde “*Allah hak ve adaleti ayakta tutarak, kendinden başka tanrı olmadığını bildirdi; melekler ve ilim sahipleri de bunu ikrar ettiler. O'ndan başka tanrı yoktur, O mutlak güç ve hikmet sahibidir. Kuşkusuz Allah katında din İslâm'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonradır ki, aralarındaki hak tanımazlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur*” yazılıdır.

Üstteki küçük olan kısmın yüzeyi iki dikdörtgene bölünmüştür. Merkezi alan oyma stilize küçük vazodan çıkan bitkisel motiflerle süslenmiş olup etrafı ajur oymacılığı ve çiçekli kufi hatlı yazı kuşağıyla çevrilidir. Bu bölümün üst kısmı da alt bölümde olduğu gibi bitkisel desenlidir ve arada bani kitabesi yer almaktadır. Bu panelin diğer tarafında ajur tekniğinde yapılmış çiçekli kufi hatlı kitabe yer almaktadır. Panelin alt kısmında ikili bölüm ahşaplarla ayrılmış ve yüzeyleri soyut bitkisel bezelidir. Bu süslemeler Samarra C üslubunu andırmaktadır.

Foto 11: Sultan Dukak B. Tutuş Türbesi'nden ahşap maksure parçasına ait bir görüntü

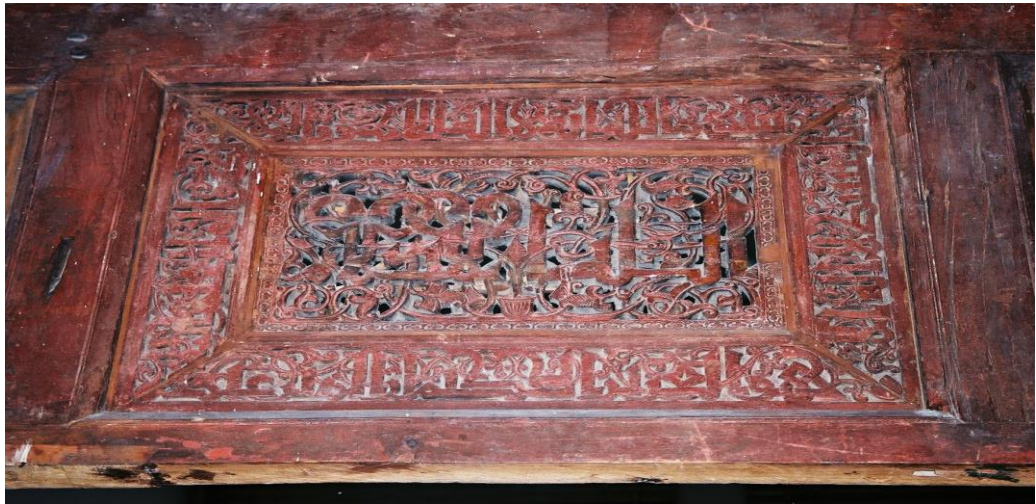

Foto 12: Maksure parçasına ait başka bir görüntü

4.2. Bahti Hatun'un Ahşap Sandukası

Ahşap eserlerin bulunduğu salonda yer alan bu sanduka Bahti Hanıma aittir.

Sanduka Üst Bordür:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

Foto 13: Sandukaya ait bir görüntü

Okunuşu: “Allâhü lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyûm, lâ te'huzühu sinetün velâ nevm, lehu mâ fissemvâvâti ve ma fil'ard, men zellezi yeşfeu indehu illâ bi'iznih, ya'lemü mâ beyne eydiyhim emâhالفهüm, velâ yü-hîtüne bi'sey'in min ilmihi illâ bima şâe vesia kürsiyyühüssemâvâti vel'ard, velâ yeüdühû hıfzuhümâ ve hüvel aliyyül azim”.

Mezarın üzerinde simgesel olarak yapılan ahşap sanduka alt ve üstten bordürle çevrili olup bordürde celi sülüs kitabe yer almaktadır. Gövde on kollu yıldızdan gelişen geometrik süsleme ve aralarında palmet, gül motiflerinin olduğu bitkisel bezemelidir. Ahşap sandukada altın sarısı, bordo, kahverengi ve yeşil renk boya kullanılmıştır. Üst kısımda ayet-el kürsü, altta Selçuklu hanedanına mensup Bahti Hanıma hayır dua bilgisi ve 1250 tarihi yer almaktadır.

Foto 14: Sandukadaki süslemelerden bir görüntü

4.3. Saray Küpü

XII. yüzyıl Selçuklu Dönemi'ne tarihlendirilen küp yuvarlatılmış bir dip üzerinde konik biçimde yükselen gövde, boyun ve ağız kısımlarından oluşmaktadır. Boyundan gövdeye bağlanan iki adet kulp vardır ve bunlar büyük oranda tahrip olmuş vaziyette günümüze ulaşmıştır. Halka şeklindeki ağız kenarı dışa taşkın profillidir. Tasarımlar simetrik biçimde oluşturulmuştur.

Bej renginde hamurlu, sırsız büyük küpte süsleme gövde, boyun ve kulplar üzerinde olup küpün yüzeyi kalıp baskı ve ajur tekniğinde tezyin edilmiştir.

Dipten boyuna kadar olan gövde yüzeyi koçbaşı figürüyle bezelidir ve sahibine iyi dileklerde bulunan Arapça celi sülüs hatlı bir yazı kuşağıyla boyun kısmına geçiş sağlanmaktadır. Süslemenin yoğunlaştığı kısım boyun ve kulplardır. En dikkat çekici olan bu kısım eşkenar dörtgenlerden oluşan şeritlerle bölünmüş aralarda ajur tekniğinde yapılmış stilize bitkisel bezemeler ve üzerinde tahtta bağdaş kurarak oturmuş bir insan figürü ile iki tarafı aslan başlı figürlerle betimlenmiştir. Bu kompozisyonun altında sağ ve solda iki aslan arada hayat ağacı ve üzerine simetrik yerleştirilmiş kadın yüzlü kuş figürleri yer almaktadır. Bu sahnenin etrafını bir çift ejderha kuşatmaktadır. Kompozisyondaki figürlerin yüz özellikleri Orta Asya etkisini göstermektedir.

Foto 15: Saray küpüne ait görüntü

Foto 16: Saray küpüne ait başka bir görüntü

4.4. Rakka (Atlı) Süvarisi

XII. yüzyıla tarihlendirilen savaşçı atlı süvari Suriye Selçukluları'na ait olmalıdır. Orta Asya Türk tipi olan ay yüzlü, badem gözlü, uzun örgülü saç ve miğferi olan sakallı süvari heykelidir. Atın ön toynaklarından soldan biniciye doğru tırmanan yılan biniciyi ısırarak için ağzını açmış, binici sol elinde tuttuğu kalkanyla onu itmektir. Süvari sağ elinde yılanın kafasını kesmek için bir kılıç tutmaktadır. Atın karnının altında, heykeli desteklemeye yarayan yivli silindirik bir sütun vardır. Dizginler mavi sırlı ve kabartmalarla bezelidir. Bu kabartma atın ağzının etrafında devam eder ve boynunun önünde, daha sonra at gövdesinin yanlarından arka ayaklarının alt kısmına kadar koşum takımı gibi uzamaktadır. Bu heykeli süslemek için kullanılan renkler saydam bir sır altında, bej bir zeminde kırmızımsı kahverengi, parlak mavi, yeşil ve tonlarıdır.

Foto 17: Rakka atlı süvarisine ait bir görüntü

4.5. Seramik Kandil – Figürinler

Vitrinde eserler kullanım yeri, amacı veya seramik eserlerin yapım tekniği gibi herhangi bir grupta yapılmaksızın gelişigüzel sergilenmektedir. Üst rafta lüster, sıraltı boyama ve tek renk sırlı seramikler, hayvan figürlü testi ve figürinler yer almaktadır. Alt rafta ise açık ve kapalı formlu (Aykaç, 2017, s. 88), tek renk sırlı İslami ve Erken dönem kandil örnekleri bir arada teşhir edilmektedir.

Foto 18: Seramik kandil ve figürlere ait bir görüntü

4.6. Seramik Kap-Kacaklar

Vitrinde sergilenen kapkacaklar kullanım alanı veya tekniğe göre herhangi bir grupta yapılmaksızın sergilenmektedir. Bunların arasında günlük kullanıma ve saraya özgü kap kacak, maşrapa, testi, sürahi gibi seramik örnekler yer almaktadır. Bezemede çoğunluğunda lüster teknik kullanılmakla birlikte, minai, sıraltı, sırüstü ve tek renk sırlı teknikler de kullanılmıştır.

Foto 19: Seramik kap-kacaklara ait bir görüntü

Sol üst rafta; XII-XIII. yüzyıla ait minai bezeme tekniğinde yapılmış maşrapa yüksek halka kaideli, basık küre gövdeli, dışa çekik geniş yuvarlak ağızlıdır. Yükseklik 11,9 cm, genişlik 8,7 cm'dir. Sırüstü boyalı, şeffaf tek renk sırlı minai maşrapa yüzeyinde saray hayatından kesitlerin olduğu figürler birbirinden bitkisel şeritlerle ayrılarak verilmiştir. Figürler Orta Asya'daki tipik şekliyle ay yüzlü, badem gözlüdür. Maşrapanın ağız kenarını iyilik temennisi içeren hat kuşağı sarmaktadır.

Sol orta rafta; İslam seramik süslemesinde en lüks olarak kabul edilen lüster tekniği tekniğinde yapılmış XI-XII. yüzyıl Selçuklu Dönemi'ne ait kâse yer almaktadır. Kase halka kaide üzerinde yükselen konik gövdeli, geniş ağızlı olup 6 cm yükseklik, 15 cm genişliğe sahiptir. İçte merkez benekli gövdesiyle güvercini andıran bir kuş ve çevresi stilize bitkisel motiflerle bezelidir. Kâsenin kenarı simetrik yerleştirilmiş rumi motifleriyle tezyin edilmiştir. Bitkinin akışkanlığı, merkezdeki kuş figürünün gerçekçiliği ve sanatsal detaylara dikkat edilmesi, bu eserin üst düzey işçiliğini göstermektedir. Kâsenin dışında celi sülüs hatla arapça "para, mutluluk, barış, onur, refah ve egemenlik" yazılıdır.

Sağ orta rafta; lüster bezeme tekniğinde yapılmış XII. yy - XIII. yüzyılın ilk yarısı Eyyubi Dönemi'ne ait ibrik biçiminde sürahi bulunmaktadır. 25,5 cm yükseklikte, 7,5 cm çapında (ağız), yüksek halka kaideli, küre biçiminde gövdeli, uzun silindirik boyunlu, dışa çekik yuvarlak ağızlıdır. Ağızdan gövdeye bağlanan tek kulplu ve kulpun karşısında gövdeden uzayan bir emziğe sahiptir. Sürahi ağız, dudak, kulp ve boynun üst kısmından küresel gövdenin yüzeyine kadar koyu kahverengi parlak sırla (lüster tekniğinde) bezelidir. Büyük oranda tahrip olmuş süslemeler stilize edilmiş bitkisel desenli, geometrik motiflidir ve gövde Arapça yazılmış hat kuşağıyla çevrilidir.

4.7. Hayvan Mücadele Sahnesi Kabartması

Dikdörtgen bir çerçeveye içine alınan ve aslan - boğa mücadelesi konusunun alçak kabartma tekniğinde taşa işlendiği eserdir. Selçuklu Dönemi'ne (Büyük Selçuklu - Zengi) muhtemelen XII. yüzyıla ait olan bu sahnede aslan boğaya öldürücü darbeyi vurduktan sonraki an betimlemektedir. Boğanın başı profilden, aslanın başı 4/3 cepheden verilmiş ve Selçuklu aslanı olarak dikkat çekmektedir. Boğanın üzerindeki yay benzeri olan betimleme tahrip olduğundan net anlaşılamamaktadır. Aslan güçlü ve savaşçı Selçuklu askerini temsil ediyor olmalıdır. Üzerinde 1441,2 ve 4796 rakamları olup bunlar müze envanter numarasıdır. Mücadele sahnesi taşa işlenmiştir.

Foto 20: Hayvanla mücadele sahnesi kabartmasına ait bir görüntü

5. Memlükler Dönemi

5.1. Halid Bin Velid Türbesindeki Sultan Baybars'ın Anı Kitabesi

Memlüklü Sultanı el-Zahir Baybars Moğollarla müttefik olan Ermeni Kilikya Krallığını mağlup ettikten sonra Mısır'a dönerken Humus'taki Halid Bin Velid'in mezarını ziyaret etmiş, günün ve zaferin anısına ahşaptan bir anı kitabesi yapılmasını emretmiştir. Bu panel türbenin de içinde olduğu camiye yerleştirilmiştir ve buradan da Şam Ulusal Müzesine getirilmiştir.

Foto 21: Sultan Baybars'ın Anı Kitabesi

Kitabe genel olarak dikdörtgen şeklinde olup üst tarafı bir yay biçimindedir. Ahşap üzerine kabartma tekniğinde Arapça celi sülüs hatla hakkedilmiştir. Kitabede; “Sultan el-Malik el-Zahir, İslam ve Müslümanların hükümdarı, inanmayanların, müşriklerin ve isyancıların katili, iki dünyada adaleti yeniden canlandıran, iki denizin kralı, iki kible hükümdarı, iki kutsal mabedin hizmetçisi, egemenliğin lütfü, Arapların, Perslerin ve Türklerin sultanı, Kuran'ın hadimi olan Sultan Baybarsı başarılı kılsın. Bu zafer anıtı olarak 664 yılında Allah, merhametli ve merhametli adına, Allah'ın kılıcı olan bu yapıya konması için emretti, Allah Halid bin el-Velid'den razı olsun” yazılıdır.

5.2. Sultan El-Melik En- Nâsır'ın Mezar Taşı

Müzenin duvarında asılı etrafı ahşap çerçeveli olarak sergilenen mezar taşı yedi satırdan oluşmaktadır ve sivri kemer alınlıklıdır. Kitabe yeşil zemin üzerine kırmızı renkte celi sülüs hatlı olarak kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Satırlar arası silmelerle sınırlandırılmıştır.

Yazılışı:

- بسم الله الرحمن الرحيم
- حددت عمارة هذا المصلي المبارك
- في ايام مولانا السلطان الملك الناصر ناصر
- الدنيا و الدين محمد بن مولانا السلطان الملك
- المنصور قلاوون الصالحى قدس الله روحه
- بناية مولانا ملك الامر المقر؟ الاشرف السبع؟
- تنكز كافل؟ المالك الشريف الشاميه اعزالله انصاره

Foto 22: Sultan El-Melik En- Nâsır'ın mezar taşı

Okunuşu:

- Bismillâhirrahmânirrahîm
- Ceddeti? imâreti hâza el-musalli el-mübarek
- Fî eyyâm Mevlana es-Sultan el-Melik En-Nâsır Nâsır
- Ed-Dünya ve'd-dîn Muhammed bin Mevlana es-Sultan el-Melik
- El-Mansûr Kalâun? Es-Salihi kaddesallahü rûha
- Benâbe Mevlana Melik el'emru el-eşref es-seb'i
- Tenkez-i Kâfil el-Mâlik eş-Şerif eş-Şâmiye e'azzellâhu ensârehu

5.3. Bakır Tas

Foto 23: Bakır tase ait bir görüntü

11.00 x17.7 cm ölçülerindeki bakır kabın yüzeyini celi sülüs hatlı yazı kaplamaktadır. Yazıların arasında madalyon içinde börklü 3 Selçuklu tarzında figür bulunmaktadır. Ayrıca yüzeyde yer yer bitkisel ve geometrik süslemeleri olan bu kap Memlüklü Dönemi XIII-XIV. yüzyıla ait olmalıdır.

5.4. Matara

Sağ alt rafta hacı şişesi olarak da bilinen 1341–5 tarihli, Memluk Dönemi'ne ait matara yer almaktadır. Seyahat ederken, hacda veya av gezilerinde su taşımak için kullanılmıştır. Yükseklik 23,8 cm, genişlik 16,5 cm, ağız çapı 3,7 cm'dir. Bej renginde hamurlu olup her iki yüzünde kalıp baskı tekniğiyle yapılmış bezemeler yer almaktadır. Şişkin gövdeli matara, omuzda çift kulpludur. Seyahat esnasında bu kulplardan asmak için bir ipe gerilebilmektedir. Suyun dışarı dökülmesini önlemek için ağızlık, birbiri üzerine yığılmış ve kademeli olarak daralan, boğumlu ve uzun boyunlu olup sonradan aplike edilmiştir.

Mataranın yüzeyinde kalıp baskı tekniğinde yapılmış Memlûklü arması vardır: helezonik dairelerle oluşturulan stilize çiçeklerle çevrili gövde yüzeyinde altta bir kadeh ve iki yanında altı yapraklı güller ile kadehin üstünde açık kanatlı bir kartal tasvir edilmiştir.

Foto 24: Mataraya ait bir görüntü

6. Osmanlı Dönemi

6.1. Pusula (Kible Yönlü) Tabak

Foto 25: Pusula (kible yönlü) tabağa ait bir görüntü

Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde (1512–20) Şamlı Seyit Sabit tarafından yapılmıştır. Kibleyi göstermek için yapılan bu tabak, beyaz zemin üzerine siyah renkte kufi hat ile yazılı ve üzeri şeffaf bir sırla kaplıdır.

Tabanı üzerinde yarı dikey sütunlardan oluşan yuvarlak ve düz bir alandır. Çemberin merkezinde zanaatkârın adı ve yapıldığı yer yazılıdır. Merkezden kenara doğru yayılan bir dizi halka şeklinde tablolardan oluşmaktadır. Bu halkalar, açı derecelerini gösteren sayılara karşılık gelen alfabelere ek olarak, Şam, Bağdat, İstanbul, Kudüs, Tahran, Kabil gibi şehrin isimlerini içermektedir. Plakanın kenarının iç çevresi, her biri beş dereceye eşdeğer olan birimlerle ve ayrıca yarım daire şeklinde yerleştirilmiş doğu, batı, kuzey, güney dört ana yön ile işaretlenmiştir. Tabanın dış yüzeyinde bu kabın nasıl kullanılacağına dair Arapça iki satırlık bir açıklama içermektedir. Ayrıca adaletli hükümdar Yavuz Sultan Selim tarafından yapıldığını belirten dört madalyon yer almaktadır.

6.2. Lala Mustafa Paşa Camisi'nin Çeşmesi

Foto 26: Lala Mustafa Paşa Camisi'nin çeşmesine ait bir görüntü

Lala Mustafa Paşa Şam valisi olduktan sonra Şam'a vakıflar kurmuş, külliye, su kaynakları ile yeni bir han inşa ettirmiştir. Bu çeşme Lala Mustafa Paşa Camisi için tasarlanmıştır. Bir tahtı andırır biçimde ve klasik Osmanlı Dönemi'nin en güzel celi sülüs istifli hattıyla kitabe mermer taşta kabartma tekniğinde, iki satır olarak hakkedilmiştir. İki yazı satırını bitkisel motiflerden oluşan ince bir şerit ayırmaktadır. Kitabe 971 / 1564'te Vali Lala Mustafa Paşa tarafından Sultan Süleyman'ın onuruna inşa edildiğini ve halka sunulduğunu bildirmektedir.

Çeşmenin kaide ve yan aynılıkları oymalarla süslenmiş ince ve renkli mermer ve sedeften oluşan geometrik mozaiklerle süslenmiştir. Bu merkezi panel, ayrıca bitkisel ve yazılı oymalar ile bölgenin beğenisini yansıtan süsleme örnekleridir.

Foto 27: Lala Mustafa Paşa Camisi'nin çeşmesindeki süslemelere ait bir görüntü

6.3. Lala Mustafa Paşa Camii Çini Pencere Alınlığı

Bu çini pano, Lala Mustafa Paşa Camisi'nin haziresine bakan pencerenin üzerindeyken Şam Ulusal Müzesine getirilmiştir. Üzerindeki yazıda tarih olarak 998 / 1590 yılı verilmiştir. Sivri bir kemer şeklindeki Osmanlı çini alınlıkta merkezde üç satır kitabe ile bunların dışında kalan yüzeyler yeşil zemin üzerinde beyaz renkli bitkisel süslemelerle kaplıdır. Hem çiçek süslemesi hem de yazıtlar beyaz renkte olup çok ince siyah renkte kalıplanmıştır. Yazıyı çevreleyen boşluklar ve kelimeler arasındaki boşluk ince işlenmiş stilize bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Bu pencere alınlığındaki birden fazla çiçek çeşidinin tasviri XVI. yüzyıl sıraltı tekniğindeki çok güzel örnekleri oluşturmaktadır. Pano içindeki yazıda “Allahtan başka her şeyin fani olduğu” ifadesi yazılıdır. Bu ifade camiden mezarlığa açılan pencere (alınlık) arasında anlamsal bir bütünlük oluşturmaktadır.

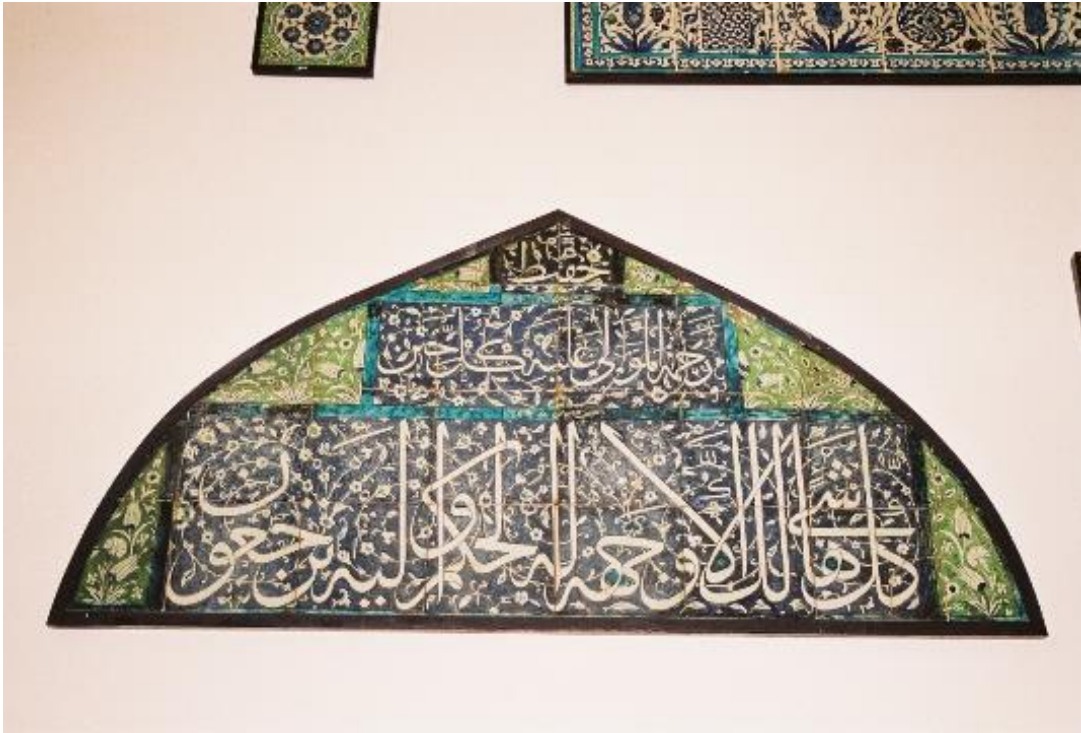

Foto 28: Lala Mustafa Paşa Camii çini pencere alınlığına ait bir görüntü

7. Değerlendirme

Şam Ulusal Müzesi eser bakımından bölgenin en zengin müzelerinden biridir. Müzede, Paleolitik, Neolitik, Antik Roma, Bizans ve İslami, modern sanatlara ait eserler sergilenmektedir. Binlerce yıllık bir zaman dilimi içinde Suriye tarihinin tümünü kapsayan müzede çok çeşitli eserler mevcuttur. Müze Suriye'deki en eski kültürel miras kurumudur. En önemlisi Mari, Ebla, Ugarit gibi önemli arkeolojik alanlardan çıkarılan buluntuların müzede sergilenmesidir. Çivi yazılı tabletler, uzmanlar tarafından dünyanın ilk yazılı alfabesi kabul edilen Ugarit Alfabesi'ne ait kil tabletler burada bulunmaktadır. Müzenin dikkat çeken eserleri arasında; Dura-Europos Sinagogu, Roma Dönemi mozaikleri, Palmyra'dan getirilen eserler, tekstiller, Kasr-el Hayr-el Garbi freskleri, seramik, cam, maden, ahşap, taş, yazma eserler ile XVIII. yüzyıla ait geleneksel Şam evi örneği, Suriye-Arap dünyası ve diğer ülkelerden sanatçıların çağdaş eserleri yer almaktadır. Müzenin bahçesinde taş eserler sergilenmektedir. Bunlar antik dönemden Osmanlı'nın sonuna kadarki döneme ait mimari plastikler, kitabeler ve steller gibi eserleri kapsamaktadır.

Özellikle Eyyubi ve Memlûklü Dönemleri'ne ait taş vakfiye ve yapı kitabeleri sergilenmektedir. Şam Ulusal Müzesi 2011 yılı öncesinde, Ortadoğu'nun en zengin müzesi olup pek çok nadir eseri barındırmaktaydı. Bu makalede Emevi, Abbasi Selçuklu, Memlûklü ve Osmanlı Dönemi'ne ait sergide olan eserlerden örnekler incelenmiştir.

Emevi Dönemi'ne ait Kasrû'l- Hayri'l- Garbi Sarayı 109 / 727 tarihinde Hişam bin Abdulmelik tarafından Şam Palmira yolu üzerinde inşa edilmiştir. Sarayın giriş cephesinde stuko süslemeler yer almaktadır. Bu süslemeler İslam mimarisindeki stuko süslemelerin erken örneği olması açısından oldukça önemlidir. Sarayın cephesinde görülen bu süslemeler antik dönem (Roma-Bizans) ve özellikle Palmira antik kentinde görülen mimari süsleme özelliklerinden yararlanılarak yapılmış bezemelerdir. Saraydaki fresk parçalarının örnekleri yine bölgedeki antik dönem eserlerinde ve Kasrû'l- Hayri'l -Şarki'nin giriş kapısı üzerinde görülmektedir. Saraydaki pencere süslemeleri, sütun başlıkları olarak Kasrû'l- Hayri'l -Şarki, Hırbetü'l Mefcer Sarayında benzer örnekler mevcuttur (Creswell, 1958, s.111-112; Grabar, 1988, s.107-144; Burekhardt, 2005, s. 47-48; Hillenbrand, 2005, s.11-40; Aykaç, 2018, s. 460).

Abbasi Dönemi'nde başkent Bağdat olmak üzere Samarra ve Rakka'da seramik yapımı asırlarca sürmüş ve Abbasilerle beraber Orta Asya'dan gelen Türklerle hem teknik hem de süslemede çeşitlilik artmıştır (Aykaç, 2017, s. 18; Rice, 1993, s. 38). Çin ile Bağdat arasındaki etkileşim İslam seramik sanatının kendine özgü üslup özelliğinin oluşmasını sağlamıştır. Selçuklu seramik sanatında gördüğümüz minai tekniği diğer adıyla heft renk (yedi renk), opak sıran geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır ki bu da Çin ile olan etkileşimlerle sağlanmıştır (Wilkinson, 1973, s. 180). Ortaçağ İslam seramik sanatında akıtmalı-kazımalı süslemenin kaynağının da yine Çin olduğu varsayılmaktadır. Ancak süslemelerin tarz ve ikonografisinde Çin etkisinin kısa süre sonra ortadan kalkarak üretimin bölgesel beğeni anlayışına göre yapıldığı anlaşılmaktadır (Avşar M. - Avşar L., 2013, s.39). Müzede Selçuklu Dönemi'ne ait eserlerden Sultan Dukak türbesinden getirilen ahşap maksure parçasının üzerindeki çiçekli kufi yazı ve bitkisel, geometrik süslemeler dönemin karakteristik özelliklerini yansıtan güzel örneklerdendir. Özellikle soyut süslemeler Orta Asya Selçuklu geleneğini yansıtmaktadır.

Selçuklu hanedanına mensup Bahti Hatun'un ahşap sandukası üzerindeki yazı, geometrik-bitkisel süslemeler Selçuklu ahşap sanatının eşsiz örneklerindendir. Selçuklu Dönemi'nde ahşap sanduka yapma geleneği hem Suriye'de hem de Anadolu'da oldukça yaygındır.

Seramik örnekler Orta Asya'dan Selçukluya taşınan motif özelliklerini yansıtması açısından önemlidir. Saray küpleri üzerindeki süslemelerde ve Rakka Atlı Süvari seramiğinde özellikle ay yüzlü, badem gözlü figürler Uygur tipinde uygulanmıştır. Rakka atlı süvari seramiği Türklerin at ile olan bağı, askeri yetenekleri ve dönemin giyim kuşam, savaş aletlerini yansıtması açısından önem teşkil etmektedir. Yine saray küpü üzerindeki tahtta bağdaş kurarak oturma biçimi, sağ ve solda iki aslan arada hayat ağacı ve üzerine simetrik yerleştirilmiş kuş figürlerinin ikonografik anlamının menşei Orta Asya'ya uzanmaktadır. Ayrıca Anadolu'daki pek çok mimari yapıda da bu kompozisyonu görmek mümkündür. Selçuklu Dönemi XI-XIII. yüzyıla ait tek renk sırlı, Tip-1 kapalı formda ve Tip-2 açık hazneli yonca ağızlı kandiller (Aykaç, 2017, s. 90), Tip 2C haznesi kulplu ve delikli - yonca ağızlı kandiller (Kandillerle ilgili detaylı bilgi için bkz; Aykaç, 2021) ile figürinler teşhir edilmektedir. Anadolu'daki pek çok arkeolojik kazıda bu seramiklerin benzerleri çıkmakta ve müzelerde sergilenmektedir. Selçuklu Dönemi'ne ait, üzerinde hayvan mücadele sahnesinin yer aldığı taş kabartma (Eravşar, 2013, s. 260-273) aslan-boğa mücadelesini konu almaktadır. İslam öncesi dönemden itibaren görülen hayvan üslubu adı verilen

bu betimlemede sultanın düşmanını yenmesi, savaşı kazanması anlatılmaktadır. Bu betimlemenin benzerlerini hem Suriye bölgesinde hem de Anadolu'da başta Diyarbakır Ulu Cami giriş kapısı olmak üzere pek çok eserde görmek mümkündür.

Memlûkler Dönemi'ne ait Halid Bin Velid Türbesi'ne Sultan Baybars'ın 664/1266-1267 tarihli beş satırlık anı kitabesi, işlev açısından önemlidir. Sultan Baybars Ermeni Kilikya Krallığına karşı kazandığı zafer sonrasında Halid Bin Velid Türbesi'ni ziyaret etmiş ve İslam tarihinin en büyük komutanlarından biri olan Halid Bin Velid'e saygı ve hürmeti için bu anı kitabesini yazdırmıştır.

Sultan El-Melik En-Nâsır'ın mezar taşı zemini yeşil boyalı olup beş satırdan oluşan celi sülüs hat ile hakkedilmiştir. Eserin ayak taşı ve sandukası hakkında bilgi mevcut değildir. Baş taşına ait parça Selçuklu Dönemi mezar taşı geleneğine uygun teknik özellikleri yansıtmaktadır.

Memlûkler Dönemi'ne ait bakır tas şifa veya bereket taşı olarak Selçuklu geleneğini devam ettiren kap örneklerindedir. Burada bakır malzemeden yapılan tasın yüzeyinde bitkisel ve yazı bezemeler yer almaktadır. Memlûklü Dönemi'nin özelliği olarak celi sülüs yazı bakır kabın yüzeyinin tamamını kaplayacak şekilde büyük boyutludur. Memlûkler Dönemi'nde hem taşınır hem taşınmaz mimari eserlerde yazı süsleme bu şekilde büyük ölçekli olarak uygulanmıştır (Meinecke, 1992, s. 51-52; Hillenbrand, 2005, s. 11-40).

Müzedeki Osmanlı Dönemi'nden kalma eserler oldukça fazladır. Pusula (Kible Yönlü) Tabak bunlar içerisinde Şamlı usta Seyit Sabit tarafından yapılan seramik eserlerden biridir. Osmanlı Devleti'nin Şam'ı fethinden hemen sonrasına ait bu tabak üslup ve içerik açısından önemli bir yere sahiptir. Tabakta İslam'ın önemli şehirleri, Arapça yazılmış kullanım bilgileri, dört ana yön ile madalyon içerisinde bani olarak Yavuz Sultan Selimin ismi yazılıdır. Pusulanın seramik eser üzerine uygulanması açısından dikkat çekici bir örnektir.

Lala Mustafa Paşa tarafından yaptırılan çeşme kitabesi ile camiye ait çini pencere alınlığı müzede sergilenmektedir. Taht biçimindeki çeşme kitabesi ve süslemeleriyle klasik dönem Osmanlı yazı ve üslup özelliğini yansıtmaktadır. Camiye ait çini pencere alınlığı ise Suriye bölgesinde başta Şam Süleymaniye, Halep Hüsrev Paşa, Halep Adiliye camilerinin pencere alınlığında bu özellikte örnekler görülmektedir (Boran vd.; 2013, s.117-140; Uluçam, 2009, s. 559-565).

Şam Ulusal Müzesinde Emevi, Abbasi, Selçuklu, Memlûklü Dönemleri'ne ait bu eserler stuko, taş, ahşap, fresk, madeni, çini, seramik olmak üzere farklı malzeme, özellik ve işlevdeki en güzel örnekleri yansıtan eserlerdir. 2011'de başlayan Suriye iç savaşının bir an önce bitmesi ve bu eserleri yerinde görülmesi, incelenmesi umuduyla...

Kaynaklar

- Abdülkâdir er- R. (1999). *El İ'mâratü'l arabîyyetü'l islâmiyye, hasâisuhâ ve âsâruhâ fî Suriye*. Dımaşk.
- Avşar M. E. ve Avşar, L. (2013). İslam sanatında akıtmalı-kazımalı seramikler ve taklit teorisi. *Kalemîşi Dergisi, I(1)*, 1-13.
- Aykaç, R. (2017). *Konya Karatay Müzesindeki Anadolu Selçuklu Dönemi seramik kandiller*. Konya: Palet Yayınları.
- Aykaç, R. (2021). *Türkiye müzelerindeki İslami dönem seramik kandiller*. İstanbul (Baskıda).

- Aykaç, F. (2018). *K.A.C. Creswell'in erken islâm mimarisi araştırmaları ve Türkiye 'de sanat tarihi çalışmalarındaki yeri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berchem, M. V. (1920-1923). *Materiaux pour un Corpus inscriptionum arabicarum (XLIII-XLV)*. Cairo.
- Boran, A. vd. (2013). Halep şehir dokusu ve vakıf eserleri. *Vakıf Medeniyeti ve Şehir Sempozyumu*, Ankara. 17-140.
- Burckhardt, T. (2005). *İslam sanatı dil ve anlatım* (Tercüme Turan Koç). İstanbul.
- Creswell, K. A. C. (1958). *A Sort account of early muslim architecture*. Australia.
- Eravşar, O. (2013). *Büyük Selçuklu mirası müzeler, II*, İstanbul.
- Grabar, O. (1988). *İslam sanatının oluşumu*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Hillenbrand, R. (2005). *İslam sanatı ve mimarlığı*. İstanbul.
- Meinecke, M. (1992). *Die Mamlukische architectur in Agypten und Syrien*, I-II. Glückstadt.
- Rice, D. T. (1993). *İslamic art*. Hudson.
- Uluçam, A. (2009). Suriye mimari. *DİA*, 37, 559-565.
- Wilkinson, C. K. (1973). *Nishapur: pottery of the early islamic period*. New York: Metropolitan Museum of Art.
- Yetkin, S. K. (1965). *İslam mimarisi*. Ankara.

Extended Abstract

Due to its strategic location and climate, Syria has preserved its importance in the history of civilization since the first age. The capital city of Damascus, Sham or Damas as it is called has been the settlement area of different cultures since the 15th century BC. Syria, which has been an important cultural center in every period of history, contains the most beautiful works of art and architecture in terms of world history. The National Museum of Damascus was opened in 1919 during the King Faisal ruling period under the supervision of the Syrian Ministry of Education in Medrese al Adilyah. After the discovery of the Umayyad desert castles Qasr al-Hayr al-Gharbi palace in 1936, it was decided to move the façade decorations and finds of the palace to the National Museum of Damascus and a new museum building was established next to the Damascus

Süleymaniye Church. The façade of Qasr al-Hayr al-Gharbi was designed as the main entrance of the museum and rebuilt in the same way. The side halls and the second floor were reserved for the most important artistic finds of this Early Islamic Palace. The exhibition took several years to complete and the official opening was held in 1950. In 1953, buildings were added for antiquities, Islamic period, contemporary Syrian art and temporary exhibitions. For the last Islamic period, 3 halls, 1 conference room and 1 library were added. The conference hall was furnished with inlaid technique as a masterpiece of late 19th century decorative art and was opened in 1963. After the civil war began in 2011, the museum closed its doors in 2012, and the museum with about 300,000 works was evacuated for security purposes. However, part of the museum was reopened in 2018.

In Syria, the museum is the oldest cultural heritage institution. The most important thing is that the finds from important archaeological sites such as Mari, Ebla and Ugarit which are exhibited in the museum. There were cuneiform tablets, clay tablets belonging to the Ugarit Alphabet, which is considered the world's first written alphabet by experts. Also, among the remarkable works of the museum; Dura-Europos Synagogue, Roman mosaics, Artefacts from Palmyra, textiles, Qasr al-Hayr al-Gharbi frescoes, ceramics, glass, metal, wood, stone, manuscripts and traditional Damascus house examples from the 18th century, contemporary works by artists from Syria - Arab world and other countries were exhibited there too. Also, Stone works were exhibited in the garden of the museum. These include works such as

architectural plastics, inscriptions and steles from the ancient period to the end of the Ottoman period. Especially, stone foundation and building inscriptions belonging to the Ayyubi and Mamluk periods are exhibited.

In this article, the entrance facade of The National Museum of Damascus, the fresco fragment from Qasr al-Hayr al-Gharbi palace, ceramic cookware Abu Nasr Shams al-Muluk Duqaq Wooden Maksure Part of the Tomb, Wooden Chest of Bahti Hatun , Palace cube, Rakka horse-mounted cavalry, Figurine Ceramic Lamps, animal relief, The memorial inscription of Sultan Baybars in the mausoleum of Khalid Bin Walid, Tombstone of Sultan An-Nasir Muhammad ibn Qaitbay, water bottle, Copper Bowl, Compass (Qibla Directional) Plate, and the Fountain and the Tile window pediment of Lala Mustafa Pasha Mosque, were all as examined examples from the works in the exhibition that belongs to Umayyad, Abbasid Seljuk, Ayyubi, Mamluk and Ottoman periods.

Qasr Al-Khayri Al-Garbi palace belonging to the Umayyad period was built on the Damascus Palmira road by Hisham bin Abdulmalik on 109/727. Stucco decorations are located on the entrance facade of the palace. These decorations are very important in terms of being an early example of stucco decorations in Islamic architecture. Examples of fresco fragments in the Palace were also seen in the ancient artifacts of the region and on the entrance gate of Qasr Al-Khayri Al-Sharki.

During the Abbasid period, ceramic production in the capital of Baghdad together with Samarra and Raqqa continued for centuries, Along with the Abbasids and the Turks coming from Central Asia, the diversity in both technique and decoration has increase. The interaction between China and Baghdad has created a unique stylistic feature of Islamic ceramic art. The Mina'i technique, also known as haft-rang (Seven Colors), which we see in Seljuk ceramic art, originated with the development of Opaque glaze, which was achieved through interactions with China. However, the Chinese influence in the style and iconography of the decorations soon disappeared, and it is understood that the production was made according to the understanding of regional acclaim.

The memorial inscription of Sultan Baybars in the mausoleum of Khalid Bin Walid belonging to the Mamluks period is important in terms of function. After his victory over the Armenian kingdom of Cilicia, Sultan Baybars visited the mausoleum of Khalid Bin Walid and printed this Memorial inscription to pay homage and respect to Khalid Bin Walid, one of the greatest commanders in the history of Islam. Sultan An-Nasir Muhammad ibn Qaitbay Tombstone's floor is painted green and it was engraved with a thuluth calligraphy consisting of five lines. The piece belonging to the head stone reflects the technical characteristics appropriate to the tombstone tradition of the Seljuk period. Copper Bowl belonging to the Mamelukes period is one of the examples of containers that continue the Seljuk tradition as a healing and blessing Bowl.

There are a lot of Artifacts from the Ottoman period in the museum. Compass (with Qibla Direction) Plate is one of the ceramic works made by Damascus master Seyit Sabit. Important cities of Islam, usage information written in Arabic, four main directions on the plate, and the name of Yavuz Sultan Selim as the patron in the medallion are written. It is a remarkable example in terms of applying the compass on ceramic artifacts.

In the National Museum of Damascus, these works belonging to the Umayyad, Abbasi, Seljuk, Ayyubi, Mamluk periods are works that reflect the most beautiful examples in different materials, properties and functions, including stucco, stone, wood, fresco, mine, tile, and ceramics.